

Nikola Stanković

KRŠĆANSKI SMISAO LJUDSKE PATNJE

Apostolsko pismo pape Ivana Pavla II. *Salvifici doloris*

U *L'osservatore romano* od 11. veljače ove godine objavljeno je apostolsko pismo pape Ivana Pavla II. »O kršćanskom smislu ljudske patnje.« s početnim riječima *Salvifici doloris*. Pismo je upućeno Katoličkoj crkvi, biskupima, svećenicima, redovnicima, redovnicama i vjernicima, a napisano je prilikom završetka Svete godine i početka korizme.

Povezujući temu patnje s izvanrednom jubilarnom crkvenom godinom, Papa upozorava da je to tema koja pogađa svakog čovjeka. Patnja, naime, pogađa samu čovjekovu prirodu i duboka je kao sam čovjek. Čovjek je pozvan da je nadiđe, i tu se pokazuje čovjekova transcendencija. Ona je čovjeku izazov da bude jak. Mora se priznati da je u povijesti čovječanstva bilo pokušaja da se čovjek odupre i patnji i zlu i tako svojim silama sebe spasi. Znamo da su svi takvi pokušaji završili kapitalacijom, ako ne i izričitim priznanjem da je to čovjeku smrtniku nemoguće i teoretski i praktično. I Papa u ovom pismu priznaje kako se čini »da je patnja na ovaj ili onaj način nerazrješivo povezana s čovjekovom zemaljskom egzistencijom«. Dovoljno bi se bilo prisjetiti mislilaca kao što su

Pascal i Kierkegaard pa da se shvati kako je patnja prodrila do najdublje čovjekove srži.

U ovom našem vremenu pitanje patnje sve se više zaoštava, a svijet ateizma sve oštrije odbija »Dobrog Boga« koji dopušta da ljudi pate. Nije patnja problem samo ateista. I vjernici bi za vlastito umirenje često poželjeli jasniji odgovor o njezinu temelju, srži i smislu. Crkva je osjetila da je sazrelo vrijeme da se nanovo pokuša dati kršćanski odgovor na ovo vječito čovjekovo pitanje. Premda pred patnicima osjeća sućut i poštovanje, vjera daje Crkvi hrabrosti da dirne u ono što se čini nedirljivo — čovjek u svojoj patnji izgleda kao »nedoticljiva tajna«. Svijet ljudske patnje kudikamo je širi od fizičke boli. Čak se Sv. pismo predstavlja u Papinu Pismu kao »velika knjiga o patnji«. Dovoljno bi bilo zaviriti u tu Knjigu da se vidi što ona kaže o opasnostima smrti, o smrti vlastite djece, o smrti prvorodunca i jedinca sina, o čežnji za domovinom, o prognanstvima, o neprijateljskoj okolini, o samoći, o napuštenosti, o nevjernosti i nezahvalnosti, o nesreći vlastitog naroda itd. Dovoljno *je* također primjera i iz vlastitog života da čovjek iskusi neko zlo i postane patnik. »Može se reći da čovjek trpi zbog dobra, na kojemu nema dijela, iz kojeg je na neki način isključen ili kojeg se sam lišio«. Ljudska se patnja u Pismu predstavlja »kao 'svijet' za sebe, koji egzistira zajedno s čovjekom«.

Na pitanje: »Zašto patnja?« Pismo ne odgovara definicijom koja bi odmah mogla svakoga zadovoljiti. Prostor za odgovor nije ni naše shvaćanje pravednosti: Bog dobro nagrađuje, a zlo kažnjava. Premda je to načelo istinito, ne može se, ipak, primjenjivati bez razlike i razlučivanja. Već Job ne prihvaća načelo koje patnju izjednačuje s kaznom za grijeh. Ipak, ne može se reći da patnja nema veze s grešnom situacijom. Job, iako nedužan, treba da patnjom dokaže svoju pravednost. Svaka bol, dakle, ne mora biti kazna za osobni grijeh. Zato se moramo čuvati da pojam »pravednosti« koji se nalazi u Objavi ne lišimo njegova bogatijeg značenja nego su naši pojmovi o »pravednosti« temeljeni na iskustvu međuljudskih odnosa, a uvjetovani su grešnom situacijom.

Može se patnja tumačiti kao Božja pedagoška mjera da se u čovjeku opet uspostavi dobro, ali to još nije odgovor na pitanje: »Zašto patnja?« Pistu ovog Pisma jasno je da svi naši ljudski odgovori iz ovog našeg svijeta i situacije ostaju nepotpuni i ne mogu rasvijetliti tajnu patnje. Koliko god je patnja izazov da je nadiđemo, ona u isto vrijeme zastire i sužava naš horizont da prodremo u cjelokupnu stvarnost. Papa zato pribjegava novom elementu u našem svijetu, koji međutim nije od našega svijeta. On upire pogled na »objavu božanske ljubavi kao najdubljeg vrela smisla svega što jest«. Sva druga ljudska tumačenja patnje ostaju nedostatna. U smisao tajne patnje čovjek može prodrijeti onoliko koliko je »sposoban shvatiti dubinu božanske ljubavi«. Dalje se kaže: »Mora se pri-

hvatiti svjetlo objave, ne samo ukoliko ono donosi transcendentni red pravednosti, nego ukoliko ono taj red rasvjetljuje ljubavlju, koja je zadnje vrelo svega što postoji«.

U Pismu se pokazuje da naš naravni red bistvovanja nije kontekst u kojem se može dati zadovoljavajući odgovor na pitanje o patnji. Odgovor na to pitanje treba tražiti u dimenziji otkupljenja. Transcendentni korijeni zla dohvatljiviji su u grijehu i smrti, uvjeren je Papa. »Oni leže u temelju gubitka vječnog života.« Sinovo poslanje upravo je u tome da pobijedi grijeh i smrt, i to ne samo kao »eshatološko zlo (da čovjek ne umre nego da ima život vječni), već da i iz povijesti protjera gospostvo smrti. Smrt nije više takva da ima zadnju riječ.

Čime će to Krist ostvariti? Paradoksalno zvuči za čovjeka da Krist sam pati da bi pobijedio patnju. Smrću i uskrsnućem pobjeđuje patnju i smrt. Preuzeo je na sebe patnju svjestan svoje otkupiteljske moći, u poslušnosti prema Ocu, ali u isto vrijeme povezan s njim ljubavlju kojom ljubi i svijet i ljude u svijetu. Isus — čovjek koji trpi, na kojeg su natovareni grijesi svih nas istodobno je i Božji jedinorođeni Sin osobno: Bog od Boga. Tako je otkupljena svaka ljudska krivnja i patnja. »Otkupitelj trpi namjesto čovjeka i radi čovjeka«. Tako patnja postaje kreativna, i to ne samo Kristova patnja. Svaki je čovjek pozvan da ustrajnošću u patnji покаže svoju »moralnu veličinu i duhovnu zrelost«. Ukoliko je Krist otkupio svaku ljudsku patnju i prihvatio je u svoj obnoviteljski plan svijeta, ujedinjavanjem svoje patnje s Kristovom čovjek također postaje aktivan u preobrazbi ovoga svijeta. Ukoliko čovjek sudjeluje u Kristovim patnjama, »na svoj način dopunjava onu patnju s pomoću koje je Krist otkupio svijet«. Uzimajući svoj križ, čovjek se ujedinjuje s Kristom i tako mu malo-pomalo postaje jasniji spasonosni smisao patnje.

Ljudska se patnja tako može naći kao spasonosna samo u sjeni spasonosnog znaka Kristova križa, a opet sam se križ ne smije pak promatrati odvojeno od uskrsnuća Gospodina Isusa Krista. Čovjek koji je to shvatio neće samo svoje neizbježne patnje nastojati staviti pod znak Križa, nego će iz njegove kršćanske naravi na sve one koji trpe djelovati ona spasonosna moć kojom ga je ogrijavao Krist. Zato će poput Samarijanca biti okrenut onima koji pate i donositi im nadu kojom ga je Krist obdario. U tom smislu Papa tvrdi da je parabola o Samarijancu »postala jedna od bitnih komponenata moralne kulture i univerzalne ljudske civilizacije«. Ovim Pismom obnavlja se poziv svima da budu »svjedoci ljubavi i patnje«.

Ako u ovom apostolskom pismu smisao patnje tražimo na naravan način, ostat ćemo razočarani. Ovdje je, naime, stalno u pozadini uvjerenje da se čovjeka ne može razumjeti iz samog čovjeka, nego ga je, prema kršćan-

skom shvaćanju čovjeka, moguće razumjeti iz tajne utjelovljene Riječi. Patnja također čini čovjekovu stvarnost i njoj je moguće naći smisao samo u Kristovoj otkupiteljskoj patnji. Zato kaže Papa: »To je uistinu natprirodni i u isto vrijeme ljudski smisao patnje. Natprirodan je zato što je ukorijenjen u božanskoj tajni otkupljenja svijeta, a duboko je ljudski zbog toga što čovjek u njemu nalazi sama sebe, svoje čovječstvo, svoje dostojanstvo, svoje poslanje«.

Nadamo se da će ovo Papino pismo dati novi zamah otvaranju Kristu i njegovoj objavi, predanju na službu braći ljudima i propovijedanju nade u konačnu pobjedu s Kristom, patnikom i pobjednikom.